

Հրանուշ ԶԱԲՅԱՆ

ԽՈՍՔԻՄԱՍԱՅԻՆ ՏԱՐԱՐԺԵՔՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՅՈՂ ԲԱՌԵՐՆ ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ

Հայոց լեզուն անցել է բազմադարյան ճանապարհ, որի ընթացքում զարգացել, մշակվել, կանոնակարգվել, համակարգվել է հայերենի թե՛ բառապաշարը, թե՛ քերականական համակարգը: Քերականական համակարգի կայունացումը և կանոնակարգումը բազում այլ գործընթացների հետ ներառում են նաև քերականական տարարժեքությունից (հետայսու՝ ՔՏ) մենարժեքության կատարված անցումը:

Խոսքիմասային տարարժեքությունը՝ որպես լեզվական իրողություն, ուսումնասիրվել է բազմաթիվ հայ լեզվաբանների կողմից, որոնք այս կամ այն չափով անդրադարձել են տարարժեք բառերի քննությանը՝ կատարելով գիտական կարևոր եզրահանգումներ¹: Անվիճելի է, որ հայերենի պատմական զարգացման բոլոր փուլերում էլ կան թե՛ խոսքիմասային տարարժեքություն ունեցող բառեր, թե՛ կրկնասեռ բայեր, բայց համապատասխան փաստական նյութի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ արդի հայերենի բառապաշարում ՔՏ ունեցող բառերի թիվը գրաբարի և միջին հայերենի համեմատությամբ շատ փոքր է:

Քերականորեն տարարժեք բառերն ուսումնասիրելիս մենք զուգադրել ենք 2 բառարաններ՝ Էդ. Աղայանի «Արդի հայերենի բացատրական բառարանը»² (հետայսու՝ ԱՀԲԲ) և Նոր հայկազյան բառարանը,³ որոնց տվյալները համեմատվել են նաև Սո. Մալխասյանցի «Հայերենի բացատրական բառարանի»,⁴ Ռ. Ղազարյանի «Գրաբարի բառարանի»,⁵ Ռ. Ղազարյանի և Հ. Ավետիսյանի «Միջին հայերենի բառարանի»⁶ և Հր. Աճառյանի «Արմատական բառարանի»⁷ հարուստ լեզվական նյութերի հետ:

Այս բառարաններում զետեղված նյութը ձեռքի տակ ունենալով և օգտագործելով՝ ճշտել ենք՝

Նոր հայկազյան բառարանում զետեղված մոտ 50000 բառից քերականական տարարժեքություն ունի մոտ 6780 բառ, որից՝ մոտ 6100 բառ ունի խոսքիմասային տարարժեքություն, իսկ մոտ 700 բայ՝ կրկնասեռություն (մոտավորապես՝ 13.2%):

Արդի հայերենի բացատրական բառարանում զետեղված 135000 բառից քերականական տարարժեքություն ունի մոտ 5800 բառ, որից 5300-ը՝ խոսքիմասային տարարժեքություն և մոտ 500 բայ՝ կրկնասեռություն (մոտավորապես՝ 4.4%):

Այս փաստերն ավելի քան խոսում են. եթե գրաբարում քերականական տարարժեքություն ունի մոտավորապես ամեն 7-րդ բառը, ապա արդի հայերենում՝ ամեն 23-րդը:

¹ Տե՛ս Սո. Պ ա լ ա ս ա ն յ ա ն, *Ընդհանուր տեսություն արևելեան նոր գրատր լեզուի Հայոց, Թիֆլիս, 1870, էջեր 50-52, 110-111, 118*: Ա.Այտընենան, *Քննական քերականություն աշխարհաբար կամ արդի հայերեն լեզուի, Վիեննա, 1866, էջեր 182-184, 218, 237-238, 244*: Մ. Արեղյան, *Հայոց լեզվի տեսություն, Եր., 1965*: Հր. Աճառյան, *Հայոց լեզվի պատմություն, հ.1, Եր., 1941, հ. 2, 1951*: Հր. Աճառյան, *Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի՝ համեմատությամբ 562 լեզուների, հ. 1, Եր., 1952, էջ 24-25*: Գ. Սևակ, *Ժամանակակից հայոց լեզվի դասընթաց, Եր., 1955, էջ 251*: Մ. Ասատրյան, *Ժամանակակից հայոց լեզվի ձևաբանության հարցեր, Եր., 1970*: Գ. Ջահուկյան, *Ժամանակակից հայոց լեզվի իմաստաբանություն և բառակազմություն, Եր., 1989*: Լ. Խաչատրյան, *Տեղաշարժեր բառերի ձևաբանական իմաստի մեջ, Եր., 1985*:

² Էդ. Աղայան, *Արդի հայերենի բացատրական բառարան, Եր., 1976*:

³ Նոր բառգիրք հայկազեան լեզուի, հ. 1, Եր., 1979, Հ. 2, Եր., 1981:

⁴ Սո. Մ ա լ խ ա ս յ ա ն ց, *Հայերեն բացատրական բառարան, Եր., 1944-1945*:

⁵ Ռ. Ղ ա զ ա ը յ ա ն, *Գրաբարի բառարան, Եր., 2000*:

⁶ Ռ. Ղ ա զ ա ը յ ա ն, Հ. Ավետիսյան, *Միջին հայերենի բառարան, հ.Ա, Եր., 1987, հ. Բ, Եր., 1992*:

⁷ Հ. Ա ճ ա ը յ ա ն, *Հայերեն արմատական բառարան, հ. Ա - Դ, Եր., 1971-1979*:

Արդի հայերենի բառային կազմն ընդգրկում է գրաբարի, միջին հայերենի և բարբառների բառապաշարի կենսունակ տարրեր, սակայն բառերի այդ հսկայական քանակությունը իր բոլոր տարրերով գործածական չէ ժամանակակից հայերենի զարգացման արդի շրջանում: Նույնիսկ շատ բառեր, որոնք գրաբարի, միջին հայերենի և բարբառների հիմնական բառաֆոնդի մեջ են եղել, այժմ կենսունակ չեն: Եվ ընդհակառակը, ժամանակակից հայերենի հիմնական բառաֆոնդի մեջ եղած բազմաթիվ բառեր չեն եղել ո՛չ բարբառներում, ո՛չ գրաբարում, ո՛չ էլ միջին հայերենում:

Հայերենի բառապաշարը դարերի ընթացքում փոփոխվել ու համարվել է նախ իր սեփական միջոցներով՝ բաղադրությամբ ու ածանցումով, ապա այլ լեզուներից կատարված փոխառություններով և եղած բառերի իմաստափոխությամբ: Լեզվի բառապաշարի մեջ այդպիսի փոփոխություններ կատարվել են նրա զարգացման բոլոր շրջաններում, բայց, ինչպես ցույց են տալիս հայոց լեզվի պատմության տվյալները, հայերենի զարգացման տարբեր շրջաններում տարբեր արդյունավետությամբ (ինտենսիվությամբ) է ընդգծվել այդ կարգի փոփոխություններից յուրաքանչյուրը: Այսպես օրինակ՝ VI–VII դարերում օտար լեզուների և հատկապես հունարենի ազդեցությամբ ստեղծվում են բազմաթիվ նոր բառեր: Միջին դարերի գիտական գրականության բառապաշարի հարստացման մեջ մեծ դեր են կատարում փոխառությունները, իսկ ժամանակակից հայերենի մեջ այդ բոլոր գործոնները ընդհանուր առմամբ ավելի ուժեղ են դրսևորվում:

Գրաբարում և արդի հայերենում ՔՏ ունեցող բառերի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ գրաբարյան տարարժեք բառերը հիմնականում պարզ են, արմատական: Բարդ կամ ածանցավոր կազմություններն անհամեմատ փոքր թիվ են կազմում: Արդի հայերենում միանգամայն հակառակ երևույթ է. այստեղ քիչ են ՔՏ ունեցող արմատական բառերը, մինչդեռ ածանցավոր, բարդ, բարդաձանցավոր բառերը շատ մեծ թիվ են կազմում:

Ազգային լեզուների զարգացման համար ստեղծված բարենպաստ պայմանների շնորհիվ՝ գրական հայերենը կարճ ժամանակում հարստանում է նոր բառերով ու դարձվածքներով և կատարելագործվում է իր քերականությամբ: Դառնալով պետական լեզու՝ հայերենը հնարավորություն է ստանում լայնորեն օգտագործելու գրաբարի, միջին հայերենի և բարբառների բառամթերքը, ինչի շնորհիվ և համարվում է միջազգային բազմաթիվ բառերով: Այս հարուստ բառամթերքից մեզ, բնականաբար, հետաքրքրում են այն բառերը, որոնք ունեն ՔՏ:

Դրանց մեջ մեծ թիվ են կազմում նորաբանությունները: Հայ հասարակական կյանքի մեջ կատարված փոփոխությունները, գիտության ու տեխնիկայի զարգացումը, հասարակական նոր հարաբերությունների առաջացումը, նոր գաղափարախոսությունը և այլն իրենց հետ բերում են բազմաթիվ այնպիսի բառեր, որոնք չէին կարող լինել հայ ժողովրդի լեզվի մեջ նրա զարգացման ավելի վաղ շրջաններում (Անշուշտ, ներքոհիշյալ բառերը վաղուց նորաբանություններ չեն: Դրանք որպես այդպիսիք ենք դիտել գրաբարի հետ ունեցած համեմատությամբ): Այդ բառերից են՝

Բազմապատկիչ - գոյ., ած. – 1.բազմապատկող: 2. Բազմապատկում կատարող:

Բաժանարար - գոյ., ած. – 1. Բաժանող 2. Սահմանազատող 3. գոյ., Այն թիվը, որի վրա բաժանում են բաժանելին

Սանգվինիկ - գոյ., ած. – Ժրարյուն:

Գայլիկոնիչ – 1. ած. Գայլիկոնով ծակող: 2. գոյ. (տեխ.) Ձեռքով շաղափելու ժամանակ շաղափը պտտելու հարմարանք: 3. Գայլիկոնող սարք:

Գենետիկ – 1. գոյ. - Գենետիկայի մասնագետ: 2. ած.- Ծագումնաբանական

Մաքսանենգ -գոյ. ած. 1. -Առանց մաքս վճարելու սահմանից գաղտնի կերպով ապրանք անցկացնող մարդ: 2. ած. Մաքսանենգությամբ արտանուծված կամ ներմուծված (ապրանք):

Էքստեն -ած. մկ. 1.-Առանց տվյալ ուսումնական հաստատությունում սովորելու քննություններ հանձնելու կարգով:

Դեղեկտիվ – 1. ան. Լրտեսների, գաղտնի գործակալների արկածները պատմող:

2. գոյ. Այդպիսի բովանդակությամբ երկ:

Նեզատիվ 1. – Ժխտանկար 2. ան. – Ժխտական, բացասական:

Պրոֆեսիոնալ - գոյ. ան. 1. Որևէ գործ, աշխատանք իր մասնագիտությունը դարձրած մարդ

2. Մասնագիտություն՝ զբաղմունքի հետ կապված:

3. Որևէ գործունեության նվիրված:

Միլիոնատեր - գոյ. - ան. 1. Միլիոն(ներ)ի հարստություն կամ եկամուտ ունեցող (մարդ, հիմնարկ): 2. Շատ հարուստ:

3. Մեքենան կամ ինքնաթիռը միլիոն կմ անխափան վարող (վարորդ, օդաչու):

Դոն-ժուան - գոյ. ան. -Միրարկածների հետևից ընկնող մարդ:

Գեստապոյական –1 ան. Գեստապոյին հատուկ: 2. գոյ. Գեստապոյի ոստիկան՝ պաշտոնյա:

Այս շարքի մեջ են մտնում նաև *բենուլ, հիերոգլիֆ, գերազանցիկ, պառլամենտական, ռադիկալ, դարվինական, պարագիտ, դոզմատիստ, «պլանբիր», դոլարանոց, սաֆալտածածկ, արդյունաբերող, մոլագար, էվոյուցիոնիստ, մոդելագործ, լիբերալ, միչուրինյան, ֆրանտ, մինիմում, ռելիեֆ, պրակտիկ, ֆրից, ռեկորդակիր, պանիկյոր, ռևանտիկ, պամֆլետագիր, ռեցեսսոր, նովելիստ, կոմերիտական, մաքրակար, կոմպենսացիոն, մաքսիմում, «մատուցերիստ», կանտուզիահար, կոտպերատիվ, մատերիալիստական* և բազմաթիվ այլ բառեր:

Լեզվի զարգացման արդի փուլում նոր, ավելի բարդ հասկացությունների արտահայտման պահանջով պայմանավորված, աստիճանաբար մեծանում է բառի ձևախմաստային սահմանների ծավալը: Այս առումով բացառություն չեն կազմում նաև ՔՏ ունեցող բառերը, օրինակ՝ *լրագրավաճառ, դասադուլավոր, դիպլոմախնդիր, եղանակագուշակ, ագրոդայրոցական, թափանցալույս, կրծքանշանակիր, ռադիոհեռագրիչ, ինքնաբեռնաթափ, ռետինախառնիչ, ջայլամափետուր, ինքնաբեռնիչ, շոգեկալսիչ, ջերմաբազմապատկիչ, ինքնաթիռավար, լեռնարդյունաբերող* և այլն:

Արդի հայերենի խոսակցական բառապաշարում տեղ են գտնում ՔՏ ունեցող բազմաթիվ բարբառային բառեր, ինչպես օրինակ՝ *դարձվոր, դուզ, գավգակ, գուլում, գուռնա, ալին-օլին, խաբարբզիկ, թաթալաբազ, քյասիր - քյուսուր, զարգանդ, ավարա, դրացի, դրսեցի, զարթխում, պակաս – պռատ, պլշե, դուրան, ետեկած, դմբլո, զիբի, ազար* և շատ այլ բառեր:

Նշված բառերից շատերը կա՛ն օտար լեզուներից կատարված փոխառություններ են, կա՛ն կազմվել են օտար և հայերեն արմատներով:

ՔՏ ունեցող արդիհայերենյան բառերի մեջ ամենամեծ թիվ են կազմում հիմնականում հայերեն արմատներով կազմված բարդությունները, ինչպես նաև՝ անանցավոր և բարդանցավոր բառերը, ինչպես օրինակ՝

աստղ(ԱՀԲԲ,Ա,114)- (ա)կաթ, -պսակ, -սփյուռ, -փայլ, -կոճակ, -կուտակ, -նիշ, -շար, -շող, -գուշակ, -լույս

երկար(ԱՀԲԲ,Ա,348)-(ա)բան, -դարձ, -ականջ, -հանդերձ, -ռունգ, -ձմեռ

արքա(ԱՀԲԲ,Ա,148)- (ա)զգեստ, -գուն, -ծին, -շավիղ, -պատկեր, -տոհմ

թուղթ(ԱՀԲԲ,Ա,446)- (ա)տար, -բեր, -կազմ, -կալ, -կերտ, -կից, -հատ, -մոլ, -պատ, -բաց

զազ(ԱՀԲԲ,Ա,212)- տու, - գործ, - ծին, -մուլ, -հավաք

զարդ(ԱՀԲԲ,Ա,364)-(ա)զգեստ, -խաչ, -կար, -ձև, -մոլ, -նախշ, -պատյան, -պսակ, -ցանց, -քանդակ, - ուզեն

ավանդ(ԱՀԲԲ118)-(ա)զետ, -խոս, -պահ, -տու, -պաշտ

ընծա(ԱՀԲԲ,Ա,405)-(ա)բեր, -կիր, -տար, -տու

դրամ(ԱՀԲԲ,Ա,311)- (ա)հատ, -զարդ, -կույտ, -հավաք, -նենգ, -նվեր, -շորթ, -պահ, -տեր, -փոխ

աղբ(ԱՀԲԲ,Ա,22)-(ա)կիր, -հան, -հավաք, -հոտ, -տար

արև(ԱՀԲԲ,Ա,129)-(ա)համ, -պաշտ, -տապ, -փայլ, -երես, -մաղ, -ծիր

բամբակ(ԱՀԲԲ,Ա,165)-(ա) -թել, -հավաք, -հար, -ցան

դրոշմ(ԱՀԲԲ,Ա,313)-(ա)հատ, -զարդ, -հար, -տիպ

թիթեղ(ԱՀԲԲ,Ա,442)-(ա)գործ, -զարդ, -ծածկ, -ձայն, -տանիք

արծաթ(ԱՀԲԲ,Ա,133)- (ա)թել, -շղթա, -ջուր

- երգ*(ԱՀԲԲ,Ա,338)-(ա)գիր, -կից, -հան, -մու, -սեր, -ստեղծ, -վարժ, -ձայն, -ձև
ական(ԱՀԲԲ,Ա,14)-(ա)կիր, - հան, -դիր, -ձիգ
նավթ(ԱՀԲԲ,Բ,1056)- (ա)բույր, -գործ, -կույտ, -մուղ
ժայռ(ԱՀԲԲ,Ա,472)- (ա)գիրկ, -կասպ, -կող, -հատակ, -պատ, -պատկեր, -տակ, -գլուխ, -զանգված, -փոք
երկաթ(ԱՀԲԲ,Ա,345)-(ա)գործ, -գարդ, -գրահ, -թերթ, -հատ,-ձույլ, -նիզ, -պատ, -վանդակ, -ցանց, -վանառ, -զամ, -գիր, -լար, -հալ, -ճաղ
աստված(ԱՀԲԲ,Ա,116)- (ա)գույգ, -իմաց, -ծին, -մարտ, -մերժ, -իմաստ
նոր(ԱՀԲԲ,Բ,1080)- (ա)դարձ, -ծագ, -ծին, -կոչ, -մու, -սեր, -ավարտ, -արար, -եկ, -ընծա, -հավատ, հարուստ, -վախ
ժողով(ԱՀԲԲ,Ա,479)- (ա)կից, -մու, -պաշտ, սեր
լար(ԱՀԲԲ,Ա,518)- (ա)կալ, -հան, -հար, -չափ, -սինդ, -հատ
ծառ(ԱՀԲԲ,Ա,639)- (ա)գետ, -խնամ, -հատ, -հմա, -չափ, -տունկ, -պաշտ
էլեկտր(ԱՀԲԲ,Ա,388)-(ա)բեր, -գետ,-խուզ, -շարժ, -գործ, -լույս
ոսկի(ԱՀԲԲ,Բ,1136)- երանգ, -բոց, -զավաթ, -դեղին, -դուռ, -զգեստ, -գրահ, -թաս, -թել, -թելա,-գործ, -թոկ, -լար, -ցանց, -փուշ, -լույս, -ծաղիկ, -ծուպ, -կնիք, -կոճակ,-հատ, -եղջյուր, -մատյան, -զարուհ, -երակ, -մշուշ, -մու, -շեփոք, -շղթա, -ողկույզ,-պսակ,
 -ջնարակ, -սեր, -վագ, -քանդակ, -քար, -քնար, -ամպ, -բեհեզ, -զարի, -գեղմ, -գոտի, -գույն, -փոշի, -շերտ, -պղինձ, -երակ
լեռն(ԱՀԲԲ,Ա,526)- (ա)շար, -բույս, -բույր, -դեզ, -լանջ, -կույտ, -մեջ, -անց, -անուշ, -մարգագետին, -պատ
կրոն(ԱՀԲԲ,Ա,779)- (ա)դավան, -խև, -խույզ, -սեր, -տարած, -փոխ, -դրուժ, -թող
շոգի(ԱՀԲԲ,Բ,115)- (ե)հավաք, -մուղ, -շարժ, -տար, -քարշ
ողբ(ԱՀԲԲ,Բ,1131)- (ա) ազին, -գիր, -զնա, -կից, -ձայն, -նվագ
ծաղկ(ԱՀԲԲ,Ա,626)- (ա)գետ, -գիր, -թափ, -թույր, -ծիլ, -կից, -համ, -հոտ, -մու, -նկար, -շոր, -շիթ, -պահ, -պան, -պատկեր, -սեր, -կար, -եզր, -բույր, -գործ, -զարդ, -թերթ, -կոխ, -հավաք, -ձև, -նախշ, -պսակ, -քանդակ
կրկին(ԱՀԲԲ,Ա,776)- (ա)կզակ, -կնուճ, -կոճ, -հարկ, -շերտ, -պարիսպ, -պտուղ, -սեռ, -սյուն, -ստիճ, -վանառ, -փեղկ, -եփ, -գիր, -դատ,- դուռ, -թաթ, -թումբ, -ծին, -կամար, -հերկ, -ամուսին
պաշտոն(ԱՀԲԲ,Բ,1180)- (ա)կալ, -կատար, -կից, -մու, -պաշտ, -սեր, -տեր
ծածկ(ԱՀԲԲ,Ա,621)- (ա)ձև, -սերմ, - սովեր, -զետ, -թեփ
մանր(ԱՀԲԲ,Բ,966)- (ա)բջիջ, - գիծ, - տերև, -գիր, -վանառ, -զարդ, -պճեղ, -խիլ, -նախ, -ծառ, -մու, -կրկիտ, -ցող, -շար, -քար, -չափ, -տատ, -փոշի, -փետուր, -քնին
մահ(ԱՀԲԲ,Բ,956)- (ա)պարտ, -ջերմ, -տագնասպ, -գույժ, -դավ, -զարկ, -թույն, -հոտ, -ծեծ, -կից, -խմած
մեծ(ԱՀԲԲ,Բ,987)- (ա)հարուստ, -մեծ, -անուն, -չափ, -վանառ, -զար, -քայլ, -ծաղիկ, -զունար, -կատաչ
բագ(ԱՀԲԲ,Ա,409)- (ա)զարդ, -կիր, -մու, -նիստ, -կից, -պահ, -պսակ
ջերմ(ԱՀԲԲ,Բ,1238)- (ա)զոր, -պահ, -ջուր, -տար
բան(ԱՀԲԲ,Ա,166)- (ա)գող, -թուխ, -սեր, -զետ, -կից
ինքն(ԱՀԲԲ,Ա,492)- (ա)թիտ, -կալ, -կամ, -բեր, -զնաց, -զուխ, -թափ, -հոս, -հարված, -շարժ, -պտույտ
զեն(ԱՀԲԲ,Ա,373)- (ա)գետ, -զարդ, -զգեստ, -մու,-պահ,-պան,-տար,-պարտ, -շաչ, -պաշտ
ես(ԱՀԲԲ,Ա,331)- (ա)սեր, -պաշտ, -մու
գործ(ԱՀԲԲ,Ա,255)- (ա)զուրկ, -տու, -մու, -թող
գաղափար(ԱՀԲԲ,Ա215)- (ա) կից, -պաշտ, -բան, -գիր

Ընդգծված 50 արմատներով կազմվել է մոտ 400 ՔՏ ունեցող բառ: Բացի վերոհիշյալ բառերից, ինչպես նշեցինք, կան նաև բազմաթիվ ածանցավոր և բարդաձևանցավոր բառեր՝ կազմված մույն՝ 50 արմատներով: Ահավասիկ՝ արքայական, թղթարար, ընծայել, ընծայական, դրամական, արծաթեղեն, դրոշմիչ, ժամարար, ժայռուտ, երկաթեղեն, աստվածական, ժողովական, ժողովարար, ոսկեղեն, լեռնական, կրոնական, կրոնավոր, կրկնավոր, մեծավոր, ջերմուկ, ջերմագին, գործարար և այլն: Նկատենք, որ արդի հայերենյան բառապաշարում բառերի ՔՏ-ը հաճախ պայմանավորվում է որոշ

ածանցներով, ինչպիսիք են «իչ», «ավոր», «եղեն», «սկան» (բանդիտական, զինվորական, աստվածական, արքայական, ընծայական, լեռնական, կրոնական և այլն), «ացու» (զինվորացու, թագավորացու, կոտլետացու) և այլն, մաև որոշ նախածանցներով, ինչպիսիք են «համ» և «հակ» նախածանցները՝ հականեխիչ, հակապետական, հակահեղափոխական, համալսարանական, համակուսակից, համահրավեր, համաճարակ, համաքաղաքային բառերում և այլն: ՔՏ ունեն մաև շատ բարդություններ, որոնց վերջին միավանկ բաղադրիչը բայարմատ է կամ բայի իմաստ ստացած գոյական (...մոլ, ...պաշտ, ...պահ, ...պան, .. տար, ...ծին, ...գործ, ...ցան, ... բույծ և այլն):

Անհամեմատ մեծ թիվ են կազմում ԽՏ ունեցող բարդածանցավոր բառերը.

Գագ արմատով կազմվել են գագաբաշխիչ, գագակյանիչ, գագահաշվիչ, գագահատիչ, գագաջեռուցիչ բառերը, *էլեկտր* արմատով՝ էլեկտրասամբարձիչ, էլեկտրասալարատագիծ, էլեկտրագայլակոնիչ, էլեկտրաթորիչ, էլեկտրալուսաչափիչ, էլեկտրախուզիչ, էլեկտրակարգավորիչ, էլեկտրահաղորդիչ, էլեկտրակիզիչ, էլեկտրակթիչ, էլեկտրամեկուսիչ, էլեկտրակուտակիչ, էլեկտրանվագարկիչ, էլեկտրաքարշային և այլ բառեր, *ջերմ* արմատով՝ ջերմակարգավորիչ, ջերմախտային, ջերմահաղորդիչ, ջերմափոխոնակիչ և այլն: Այդպես էլ՝ դրամահատիչ, բամբակագատիչ, ականոսիչ, դրոշմահատիչ, նորակառույց, լարաբաժին, լեռնաբնակ, շոգեբաշխիչ, ծաղկանկարիչ, կրկնացանք, մանրակալվածք, մեծատոհմիկ, ինքնակարգավորիչ, ինքնակենսագիր, ինքնաձեռագիր, զինամարտիկ, գործավարձու և այլն: Այսպիսով, 50 արմատական բառից արդի հայերենում կազմվել է ԽՏ ունեցող ընդհանուր թվով մոտ 400 բարդ, 20 ածանցավոր, 80 բարդածանցավոր բառ:

Նշենք, որ արդիհայերենյան տարաբժեք բառերը համատեղում են հիմնականում 2 քերականական արժեք: Եռարժեք բառերն անհամեմատ քիչ են:

МНОГОЗНАЧНЫЕ СЛОВА В СОВРЕМЕННОМ АРМЯНСКОМ ЯЗЫКЕ

___ *Резюме* ___

___ *Г. Закаян* ___

В статье изучена группа слов, которые в современном армянском языке имеют разные грамматические значения. Результаты исследования показывают, что в древнеармянском языке грамматически многозначным является каждое 7ое (седьмое) слово, а в современном армянском – каждое 23^{ье} (двадцать третье) слово. В современном армянском языке большая часть грамматически многозначных слов – диалектизмы, новообразования и неологизмы.

В отличие от древнеармянского языка в современном армянском языке слова одного и того же лексического ряда по составу в основном сложные или образованы аффиксальным способом и сочетают в себе в основном два грамматических значения.